

Bár a siker előre borítékolható volt, a *Frida Kahlo. Remekművek a mexikóvárosi Museo Dolores Olmedóból* című kiállítás – a szokatlanul eleven sajtófigyelemnek és a profi PR-nak is köszönhetően – valóban szenzációszámba megy Budapesten. Hisz a születésének 111. évfordulójára megnyílt, látványos kiállítás régi hiányt pótol. Voltunk és vagyunk páran, akik évtizedek óta elszántan küzdöttünk egy hasonló lehetőségért, de

hagyhatják a múzeumot – mint Frida Kahlo esetében. Pedig a magát műkedvelőnek tekintő, amatőr festő képeinek zömét nem eladásra szánta, azok ma mégis dollármilliókért kelnek el a legnagyobb aukciósházak árverésein. Mivel a művek csekély száma (körülbelül 250 eredeti alkotás) és nehezen mobilizálhatósága komoly kihívást jelent a világméretű érdeklődés mellett, aligha remélhettem, hogy halálának 50. évfordulójára (2004), illetve születésének centenáriumára (2007) itthon is vendégül láthatunk egy jól előkészített, reprezentatív

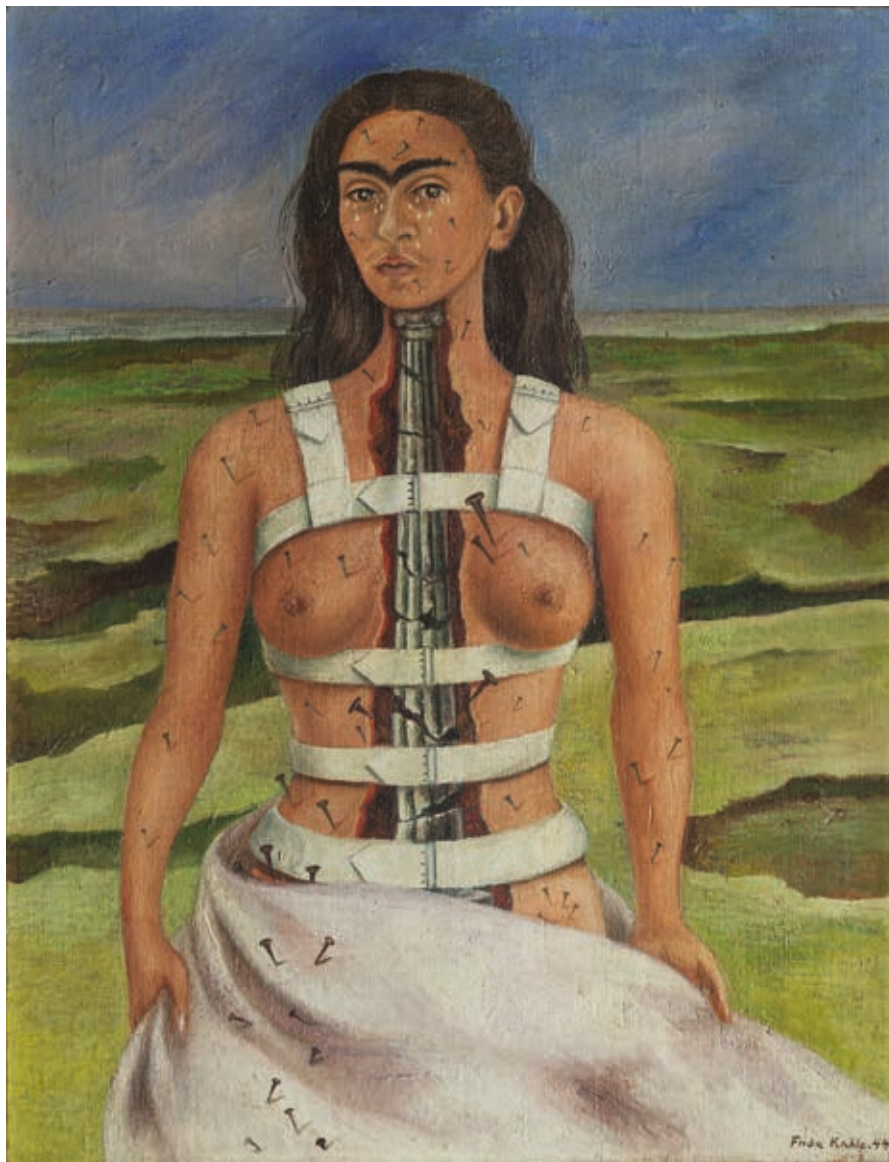
fotó: ©Erik Meza/Javier Otaola – ©Archivo Museo Dolores Olmedo
 © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIAE 2018

FRIDA KAHLO: *A dadám és én*, 1937, olaj, fém, 30,5×35 cm
 Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

nem volt szerencsénk. A Múcsarnok hajdani két igazgatónője – Néray Katalin, majd pedig Keserü Katalin – már a 80–90-es években szívesen helyt adott volna egy reprezentatív bemutatónak, ahogy Szegő Györgynek sem volt ellenére egy, a Kahlo család műveit, művészeit felsorakoztató tárlat. A Szépművészeti Múzeum igazgatójaként Baán László is tett már ígéretet egy hazai Frida-kiállításra, ami – valószínűleg anyagi okok miatt – eddig meghíúsult. Most viszont a szerencse is a kezére játszott, mert Milánó és Moszkva közt félúton (a futball-világbajnokság „szünetében”) végre hozzánk is elértek az eredeti művek, ha szám szerint nem is sok. Hisz az olaszországi kiállításnak csak egy része, konkrétan az Olmedo-gyűjtemény 26 képe és másik kilenc mű vendégeskedik nálunk négy hónapon át. Mindenesetre hálásak lehetünk a szervezőknek, rendezőknek, hisz tapasztalatból tudom, hogy milyen elképesztően nehéz egy sztárművész hazai bemutatóját tető alá hozni. Főleg, ha az alkotások zöme jobbára magángyűjtők féltve őrzött kincse, vagy el sem

tárlatot. Hisz a világ nagy művészeti központjaival (bankjaival, szponzoraival) nem versenyezhetünk. De még a legjelentősebb könyvkiadóink sem voltak kellőképpen tőkeerősek ahhoz, hogy legalább Frida naplójának facsimile kiadását magyarul megjelentessék. A kiállítás sikere (s a látványosan megelevenített naplórészletek) remélhetőleg ezen is változtatnak. Hisz a pénztáraknál kigyózó sorok ékesen bizonyítják, hogy igenis van igény a világ élvonalába tartozó művészetre s művészekre.

Bár a vélemények most is megoszlanak – ahogy Frida maga is megosztó személyiség volt –, számomra a tárlat kellemes csalódás. Hiányérzete persze mindenkinek lehet, de nem könnyű csupán 35 művel bemutatni a 20. század talán legmeghatározóbb nőművészt. Főleg, ha nincs igazán mód a válogatásra, illetve kölcsönzésre. Az elvárások pedig eleve nagyok, mert Frida (virtuális) ismertsége óriási. Önfeltáró, tabudöntőgető képeit, retrospektív tárlatait sokan látták már Bécsből Mexikóig. A különböző könyvek, filmek, reprodukciók, fotók, blogok valóságos áradata pedig csak fokozza az érdeklődést személye és művészete iránt. Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, hogy életében jóval kevesebbet festett, mint holtában! 140–150

forrás: Erik Meza/Javier Otaola, © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIRE 2018

FRIDA KAHLO: *A törött oszlop*, 1944, olaj, vászon, farostrá húzva, 39,8×30,5 cm

Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

eredeti festménye mellett (melyből 44 különböző múzeumokban található, 78 pedig magángyűjteményekben) a hamisítványok száma jóval több, mint a duplája. De erről Martos Gábor pontosabb adatokkal szolgálhat. Én mindössze azt próbálom érzékeltetni, hogy bár a kiállított művek száma csekély, színvonaluk egyenetlen, és a méretek is visszafogottak – mégis átfogó, hiteles képet kaphatunk egy páratlan életműről. Szinte a kezdetektől az utolsó esztendőig, 1927-től 1954-ig követhetjük nyomon pályája alakulását. Nem is akárhogy! A szoros határidő dacára a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria profi csapata igazán kitett magáért. A kamarakiállításnyi anyagot – Lantos Adriána körültekintő kurátori munkájának és a bőkezű szponzorációknak köszönhetően – egy színes, izgalmas, informatív tárlattá nemesítették. Jól lehet, számos művet (főleg az ismertebb önarcképeket) joggal hiányolhat a látogató, akinek nem kötelessége ismerni a körülményeket, de a „tálalás”, melyet bármely nagy múzeum megirigyelhet, kárpótol bennünket. A színek és hangulatok, az álló- és mozgóképek, a vizuális és auditív információk

és effektek okos rendszere vezet egyre beljebb egy rejtőzködő-önfeltáró, érzékeny-provokatív művész sajátos világába.

Magdalena Carmen Frieda Kahlo y Calderon majd félévszázadnyi életéről – mely szorosan összefonódott Mexikó változatos szépségű, gazdag hagyományokkal rendelkező, egzotikus világával – igazán sokat megtudhatunk; beszédes képei mellett dokumentumok sokasága áll rendelkezésre. Mítoszteremtő képzelete azonban gyakran átírta a valóságot. Ahogy születési évét önkényesen 1907-ről 1910-re módosította, csak hogy a forradalom gyermekének tekinthesse magát, Mexikó ateista Madonnája (főleg érzelmi alapon) más tényeket is átértelmezhetett. Származását – apai felmenőit – tekintve is van még nyitott kérdés, ami minket közelről érint. Édesapja, Wilhelm Kahlo 19 évesen vándorolt be Mexikóba, ahol Guillermmóként az egyik legelismertebb fotográfus vált belőle. Állami megbízásból az ország koloniális barokk műemlékeit dokumentálta, de persze családját, sőt önmagát is le-lefényképezte. Hat lánya közül Frida volt a legkedvesebb, aki tehetségét, liberális szellemét tőle örökölte. Épp ezért furcsa, hogy imádott édesapja portréját csak 1951-ben (annak halála után tíz évvel) festette meg. A kép alján lévő írásszalagon azonban meleg szavakkal méltatta őt, a „magyar–német

FRIDA KAHLO: *Henry Ford Kórház*, 1932, olaj, fém, 31×38,5 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

származású” fotográfusművészt. Újabb kutatások cáfolják az apai nagyszülők aradi (zsidó) illetőségét, amit mindeddig tényként kezeltünk. Legenda vagy valóság? A kiállítás erre is próbált reflektálni. Részint Frida egyik ikonikus fotójával, részint egy meghökkentő dokumentummal.

A falnyira felnagyított színes fotót, melyen Frida királynóként trónolva, mexikói népviseletben, arannyal felékszerezve fogadja a látogatókat, már Nickolas Muray, a magyar származású, neves amerikai fényképész készítette 1939-ben New Yorkban. A népszerű fotográfus (olimpiai kardvívó és szívtipró) Frida nagy szerelme és hűséges barátja volt. Annak ellenére, hogy megismerkedésükkor az asszony már Diego Rivera, a kiváló tehetséggel és nagy természettel megáldott, híres mexikói muralista felesége. A 20. század egyik legkiemelkedőbb művészpárosát a kölcsönös megcsalások dacára erős szálak kötötték össze. Ezért is volt szenzáció az a magyar nyelvű (!) szerelmes levélke, amit az alig másfél éve házas Frida írt az ő Nickjének 1931-ben. Ez a friss dokumentum nemcsak további

kutatások tárgya, de sokak érdeklődését felkeltve akár garancia is lehet egy hazai Muray-kiállításra. Bár 2005-ben – a Mai Manó Múzeum akkori igazgatója miatt – sajnos lecsúsztunk a Münchenben nagy sikerrel bemutatott, 55 színes és fekete-fehér Frida-fotóból álló tárlatáról, keseregni azért nincs okunk. Főleg, ha az Olmedo-gyűjtemény emblematikus darabjára gondolunk. *A törött oszlop* (1944) méltán kapott most kiemelt helyet, mivel a fájdalom és a tragikum ábrázolása meghatározó módon van jelen a mexikói művész oeuvre-jében. Közismert tény, hogy az orvosi pályára készülő, rendkívül művelt és szabadszellemű lány pályáját 18 évesen egy tragikus buszbaleset törte derékba, Frida lábát, gerincét, medencéjét pedig több darabba. Csodával határos módon maradt életben. De a szükséges (és szükségtelen) műtétek sora, gipszágyas és kórházi kényszerpihenők, gipsz- és acélfűzők, végül pedig az amputáció időről időre megkeserítették hátralévő éveit. A betegségek mellett 32 műtét és három abortusz – még leírva is sok. S mindez egy tehetséges, csinos és agilis fiatal nő életében! Traumáit, testi-lelki gyötrelmeit több képén is megörökítette. *A busz* (1929), *Frida és a vetélés* (1932), *Henry Ford Kórház* (1932), *Reményt veszelve* (1945), *Cím nélkül (szív, kaktusz és magzat)*, *A kör* (1954) stb. nemcsak terápiás öngyógyítás, de szokatlanul új stílust is teremtett. *A törött*

forrás: © Erik Meza/Javier Otaola – © Archivo Museo Dolores Olmedo

FRIDA KAHLO: *Reményt vesztem*, 1945, olaj, vászon farostrá húzva, 28×36 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

oszlop pedig már a krisztusi szenvedés feminin átírata. Önéletrajzi műveinek legemblemikusabb darabján a Passió- és a Szent Sebestyén-képek női tartalommal telítődnek. Az antik ión oszlop klasszikus szépsége nyolc helyen eltört, sokszor műtött gerincére, a kietlen táj és a szeméből patakzó tejkönnycseppek a vonzó, fiatal nő gyermektelenségére utalnak, ahogy a testéből kiálló szögök is mártíromságának attribútumai. Szépség és szenvedés, erotika és terméketlenség, az áldozat tehetetlensége és sorsának vállalása egyesül a képből.

Azonban a kiállítás nem pusztán a tragédiára fókuszál. Ahogy Frida sem. Az öt szekció (A festői kibontakozás, A fájdalom poézise, Frida és Mexikó, „Viva la Vida”, illetve Frida és Diego) híven tükrözi, hogy miként fonódott össze benne szenvedély és szenvedés, fájdalom és vitalitás. A klasszikus szépségű vagy különleges portrék (barátok, szerelmek, megrendelők, mecénások), a merőben újszerű önarcképek (*A dadám és én*, 1937; *Önarckép majmocskával*, 1945; *Az örület álarca*, 1945) mellett meglehetősen a nyers, önreflektív jelenetek (*Csak néhány apró késszúrás*, 1935), az erotikus töltetű csendéletek és a

FRIDA KAHLO: *Diego és én*, 1944, olaj, farost, 12,3×7,4 cm
Magángyűjtemény

© Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D.F. by SIAE 2018

fotó: ©Erik Meza/Javier Otáola — ©Archivo Museo Dolores Olmedo, © Banco de México, Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D. F. by SIAE 2018

kiállítás stílusosan változatos látványvilága elröpíthet bennünket a korabeli Mexikóba. A sokszor személyes, sőt meglehetősen intim műalkotások a bőséges információnak és a hangulatos látványelemeknek köszönhetően még élvezhetőbbek, érthetőbbek. Színes termek, speciális installációk, kinagyított fotók, archív film- és hangfelvételek keltik fel és tartják fenn érdeklődésünket. A prekolumbián kerámiáktól a kortárs reflexiókig múlt és jelen összefonódik. Guillermo, Diego és Nick – a három férfi, akit Frida igazán szeretett, s akiknek a legtöbbet köszönhet. Mindegyikük megérdemelne egy-egy önálló kiállítást! Mint ahogy a hazai kortárs képzőművészek reflexiói is nagyobb hangsúlyt érdemelnének. Bár a történeti rész záróakkordjaként a Fridamánia igazán sokszínű, látványos összeállítás a street arttól a divaton át a popkultúráig, a négy magyar művész (Fajgerné Dudás Andrea, Moizer Zsuzsa, Szemethy Orsolya és Alexander

FRIDA KAHLO: *Doña Rosita Morillo*, 1944,
olaj, farost / oil on masonite, 76x61 cm
Col. Museo Dolores Olmedo, Xochimilco, México

Tinei) egy-egy képe meglehetősen esetlegesnek tűnik. Holott a kortárs párbeszéd elengedhetetlen egy ilyen kanonizált nőművész esetében. Mert ami nem fér bele a Szépművészeti Múzeum koncepciójába, a Magyar Nemzeti Galériának igenis feladata. Csizmadia Krisztina társkurátorként így is megpróbálta a lehetetlent. De akik Szombathelyen vagy Veszprémben tavaly látták a Bordács Andrea által szervezett *Frida Fiesta* című kiállítást, igazolhatják, hogy Boros Viola és Fajgerné Dudás Andrea vizuális párbeszéde méltó folytatása lehetne a muzeális anyagnak. Ahogy Frida mágikus realizmusának Nyári István örületes hiperrealizmusa, *World in 3D*-je is. Vagyis a téma még koránt sincs lezárva. Folyt. köv. (remélhetőleg).